

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІЛОЛОГІЇ**

**Робота з українським правописом у
початковій школі**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 4 курсу 401 групи
Спеціальності 013 Початкова освіта
Спеціалізація: дитяча психологія
Освітньо-професійної (наукової)
програми Початкова освіта
Гришневська Олена Вікторівна

Керівник к. пед. н., доцент Сугейко Л.В.
Рецензент к. психол. н., доцент Казаннікова О. В.

Херсон – 2020

Херсон – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ПРАВОПISУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	7
1.1. Історія розвитку українського правопису.....	7
1.2. Місце і значення навчання правопису в методиці вивчення української мови	13
1.3. Аналіз програм, підручників та навчально-методичної літератури	25
РОЗДІЛ 2 УПРОВАДЖЕННЯ ЗМІН УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОПISУ В П	
2.1. Види вправ для засвоєння молодшими школярами змін до українського правопису	32
2.2. Констатувальний експеримент «Дослідження рівня оволодіння учнями правописної грамотності»	43
ВИСНОВКИ	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	54
ДОДАТКИ	58
Додаток А Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти Херсонс	
Додаток Б Довідка	про перевірку на текстові збіги у Науковій бібліотеці
Додаток В Звіт про повторну перевірку кваліфікаційної роботи на унікальніст	

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Необхідність оновлення шкільної мовної освіти зумовлено розбігом між її змістом та рівнем мовленнєвого розвитку учнів. Разом з загальноукраїнською реформою освіти відбулось затвердження нової редакції українського правопису, що безпосередньо стосується освітнього процесу. Ознайомлення учнів з нововведеннями у редакції українського правопису та впровадження його в усіх сферах діяльності позитивно вплине на самоідентифікацію школярів як соціально свідомих громадян України. Протягом багатьох століть наш правопис забороняли, змінювали, редагували в відповідності з державними потребами країн, до складу яких входила територія нашої держави, уподібнювали до інших, зовсім не звертаючи уваги на провідні принципи правопису, українську орфографічну традицію, та багато іншого.

Останнім часом у нашій країні відбулися значні зрушення в перебудові характеру й змісту освіти, які особливо помітні в початковій школі. Набули чинності нові навчальні програми та оновлено державний стандарт початкової загальної освіти, який передбачає формування в учнів вільного володіння державною мовою, уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття і чітко та аргументовано пояснювати факти, а також любові до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження.

Державний стандарт початкової загальної освіти та нові навчальні програми з української мови спрямовано на формування та покращення комунікативної компетентності учнів. Цей процес є дуже важливим тому що, формування культури усного і писемного мовлення одна з головних задач які постають перед педагогом, який прагне виховати всебічно розвинену особистість. Писемне мовлення включає в себе уміння учнів користуватись орфографічною навичкою,

яка засвоюється багаторазовим відпрацюванням орфографічних правил, а також орфографічних та пунктуаційних норм дотримання яких є необхідним щоб адекватно сприймати й відтворювати мовлення. Проблема мовленнєвої грамотності суспільства постає перед нацією завжди в новий виток розвитку і становлення, коли переоцінюється її актуальність та зважаючи на потребу постійного розвитку суспільства, мовлення завжди відіграватиме важливу роль у формуванні особистості з високим рівнем загальної культури.

Правопис – система, яка оновлюється, коригується та розвивається в відповідності до потреби носіїв мовлення. Цей процес неможливо повністю контролювати він невідворотний та необхідний. Зміни, які відбуваються у суспільстві є рушійною силою, яка змушує змінюватись мовленнєву систему, мова поповнюється новими словами, видозмінюється, слова набувають нових значень та форм – це все потребує неабиякої уваги. Теорія та методика вивчення правопису постійно перебувають в полі зору як українських, так і зарубіжних науковців. Проблеми теорії і методики орфографії та пунктуації досліджували у своїх працях Н. Алгазіна, М. Баранов, О. Біляєв, Н. Бондаренко, М. Вашуленко, С. Дорошенко, Г. Іваницька, С. Омельчук, О. Текучов, І. Хом'як, Н. Шкурятяна, І. Ющук, С. Яворська, І. Огієнко, К. Городенська, О.Тараненко, А. Грищенко та інші.

Отже, актуальність зазначеної проблеми зумовила вибір теми дослідження «Робота з українським правописом у початковій школі».

Мета роботи полягає у вивченні та аналізі роботи з українським правописом у початковій школі.

Об'єкт дослідження: процес вивчення правопису на уроках української мови в початковій ланці освіти.

Предмет дослідження: методика роботи, що сприяє ефективному засвоєнню молодшими школярами елементарних правописних норм.

Завдання дослідження:

1. З'ясувати етапи становлення українського правопису.
2. Розкрити місце і значення правопису в курсі української мови.
3. Проаналізувати навчально-методичну літературу з проблеми дослідження.
4. Дослідити ефективність засвоєння українського правопису за допомогою вправ.
5. Визначити рівень правописної грамотності в учнів.

Апробація: робота була заслухана на засіданні кафедри філології.

Публікації: стаття «Вивчення нового українського правопису в початковій школі», що надрукована в збірнику статей «Актуальні проблеми фахової підготовки сучасного педагога».

Наукова новизна даного дослідження полягає в обґрунтуванні ролі і місця правопису в процесі формування правописної грамотності учнів початкових класів;

Практичне значення роботи полягає в аналізі навчання учнів правопису за допомогою різноманітних технологій та засобів навчання, в експериментальному визначенні обізнаності школярів в українському правописі. Матеріал може бути використаний на уроках української мови.

Методи дослідження: У роботі були використані теоретичні (аналіз, систематизація, узагальнення) та емпіричні (педагогічне дослідження) методи дослідження.

Структура роботи: Робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи 58 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ПРАВОПISY В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

1.1. Історія розвитку українського правопису

Українська графіка бере свій початок від старослов'янського письма. Сучасний український алфавіт – це давня слов'янська азбука, яка зазнала деяких змін, що носила назву – кирилиця. Саме кирилиця стала основою письма таких слов'янських народів, як болгарський, український, російський, білоруський та сербський. Особливого поширення ця азбука набула після офіційного прийняття християнства князем Володимиром Великим в 988 році. Алфавіт згодом видозмінювався, до нього додавались нові та вилучались непотрібні, застарілі літери. Зазнали змін також і їх назви, вони ставали вже коротшими та більш подібними до сучасних. Даний алфавіт складався з літер, що доволі схожі на сучасні, але значними відмінностями між кирилицею та українською абеткою – є те, що кожна з них мала власну словесну назву, також варто відзначити, що кількість символів значно зменшилась від 43 до 33.

Після впровадження першим митрополитом Тирновським Євфимієм у Болгарії нового правопису, що штучно пристосували до українського і вимушено використовували аж до початку XVII століття, слідувала видана в 1619 р. «Грамматика» українського письменника, церковного діяча й просвітника Мелетія Смотрицького. Протягом ста п'ятидесяти років ця праця стала одним з головних джерел граматики для всіх слов'ян включно по другу половину XVIII ст. не знала собі рівних у філології. Завдяки доробку великого філолога М. Смотрицького український правопис набув більш структурованого вигляду, він прописав правила вживання літер на позначення голосних і приголосних, а також уживання великої літери,

розділових знаків, правила переносу, ввів нові літери «г» та «й» і багато чого іншого.

Пізніше у 1643 р. надзвичайно повно та послідовно описана мовленнєва практика у «Граматиці слов'янській» авторства І. Ужєвича – вона стала найпершою граматиною «простої» мови, яка стала надзвичайно розповсюдженою. Автор дуже часто порівнює церковнослов'янську та мову його граматики, а також підкреслює їх значні відмінності, але він також звертає увагу читача на відмінності між описаною ним мовою та мовою народу [26, с. 4]. Ця граматика стала першим зразком формування правопису на основі мовленнєвої практики. Під час видання цієї праці ні в кого не виникало сумнівів, що правопис повинен бути не відривним від живої мови, більш пристосованим до неї [21, с. 213].

Згодом у березні 1708 року царем Петром I віддано приказ замінити всім звичну кирилицю на її нову варіацію – гражданку, яка задовольняла потреби тільки російської мови, але зовсім не враховувала – української. Так українське письменство було силою поєднано з повністю російським правописом.

Розвиток нової української літературної мови пов'язують з друком «Енеїди» Івана Котляревського, автори, які писали мовою народу, або ж – живою мовою, ждали незвичних форм та засобів передавати правдиве звучання слів. Пошук ,безумовно, носив стихійний характер, в період з 1798 по 1905 рік налічується близько 50 різноманітних, та цілком самостійних мовленнєвих систем, деякі з них були поширені тільки в тісному колі однодумців. Особливої уваги заслуговують правописні системи авторства: Олексія Павловського, Пантелеймона Куліша, Євгена Желєхівського та Михайла Драгоманова [40].

На Наддніпрянщині поширеною була так звана кулішівка – правопис укладений Пантелеймоном Кулішем. Варто зауважити, що

порівняно з попередніми варіантами правопису, він, власне, не впровадив до нього нічого нового, він лише систематизував та об'єднав усе найкраще з доробків попередників. Кулішівкою активно користувалися до видання «Словаря української мови» Б. Грінченка. Новаторським був погляд відомого українського вченого М. Драгоманів, у своїх женеvських виданнях 1877 року він писав уже по-новому, кожен звук було відображено окремо відведеною для нього буквою, а саме: 1) за прикладом болгар та сербів, Драгоманів завів букву j і писав: јама, моју, даје, стојшть јавыр над водоју й т. ін.; 2) «зм'якшення» приголосної зазначав через ь: земля, льуде, прьамо, дльа, синье, кујуться, зажуриwсьа; 3) замість й писав j: кајдани; 4) замість паєрика вживав теж j: објава, мјасо, і 5) замість щ вживав, як то в нас і в давнину було, шч: шчо, шче [22, с.173].

У 1876 році після ухвали імператора Олександра II акту, що забороняв вивчення і використання української графіки, українські тексти слід було друкувати з використанням лише російської абетки. Вже в 1907 — 1909 роках, коли заборона на використання української графіки була знята, виходить друком знаменитий словник української мови за редакцією Бориса Грінченка, у ньому застосовано принцип фонетичного українського правопису, що наразі є провідним принципом.

У 1918 році було видано проєкт загальноvживаного офіційного українського правописного кодексу, його запропонував професор І. Огієнко. Проте, офіційної версії схваленого й обов'язкового для вжитку українського кодексу орфографії не існувало аж до 1921 року, коли вийшла друком праця «Найголовніші правила українського правопису», створена Академією наук України під керівництвом академіка А. Кримського. Оновлений, повний орфографічний кодекс, що і до тепер в основному використовує чисельна українська діаспора, вийшов друком у 1928 році, більш відомий як «Скрипниківський»,

тому що його затвердив нарком освіти УСРР Микола Скрипник. Схвалено новий, розширений український правопис було у травні 1928 року в місті Харкові, шляхом проведення правописної конференції в ході оновлення кодексу вчені зберегли традиційну українську графіку, а також докладно опрацювали орфографію та вперше унормували правила української пунктуації [15].

У 1925 році урядом УСРР створено комісію для впорядкування українського правопису при Народному комісаріаті освіти, а в 1927 році наслідком Всеукраїнської правописної конференції, що відбулася знов таки в Харкові, був проєкт всеукраїнського правопису. 6 вересня 1928 року цей Український правопис, що в народі отримав неофіційну назву «харківський», затвердив нарком освіти УСРР Микола Скрипник. Через кілька років важка праця вчених та вся політика «українізації» внаслідок самогубства Миколи Скрипника була зруйнована, до «харківського» правопису внесли значні зміни, скасовано череду норм які було признано націоналістичними і такими, що покликані навмисне відірвати українську мову від великої братньої російської[20].

У 1933 році Народним комісаріатом освіти УСРР схвалено наступний правопис, що з внесеними протягом його існування незначними змінами й доповненнями діяв включно до 1989 року. З української абетки упереджено було вилучено букву г, що надзвичайно вплинуло на функціонування графічної й фонетичної систем мови й робило її фактично копією російської з деякими відмінностями. Знищений «харківський» правопис з внесеними часом змінами й доповненнями використовувався на західноукраїнських землях поза владою Української РСР, а також в значній частині міст де українці проживали закордоном.

З чого починається культура мовлення, звичайно ж з самоусвідомлення мовної особистості, це поняття містить безліч

граней і серед них однією з основних є етичний компонент. Вона росте та процвітає там, де носіям мови – не байдуже, як вони спілкуються, говорять, пишуть, як роблять це всі інші навколо них, як сприймається їх мова в найрізноманітніших сферах суспільного життя. У 50-ті – 70-ті роки минулого століття активно в технічних вищих навчальних закладах, постало питання культури мовлення: газети і журнали започатковували рубрики мовленнєвих порад, організовували консультації з питань правопису та вживання слів, фразеологізмів, прислів'їв і приказок; мовці пояснювали свої думки про тенденції розвитку літературної мови, а також про відпрацювання літературного стандарту та безлічі інших запитань. [14, с. 278].

Затвердженою у 1989 році та опублікованою у 1990 році редакцію Українського правопису, поновлено букву г, підкреслено та узагальнено окремі правописні норми. В період з 2015 по 2018 роки Українська національна комісія з питань правопису, до складу якої входять найкращі науковці мовознавчих установ Національної академії наук України та представники багатьох вузів з різних регіонів України, розроблено проєкт нової редакції Українського правопису. Правопис неодноразово підлягав перевірці та громадським обговоренням після чого його було схвалено на спільному засіданні Президії Національної академії наук України та Колегії Міністерства освіти і науки України, що відбулася 24 жовтня 2018 року. Дана редакція Українського правопису знайомить нас з раніше вживаними нормами правопису 1928 року, що тісно пов'язані з українською орфографічною традицією та позитивно впливають на виклики, що постали перед українською мовою та її значущістю[40].

Проблема реформування українського правопису вийшла за площину суто мовознавчу, в обговорення включилися науковці інших галузей: соціологи, політики і навіть пересічні громадяни. На початку 2001 р. до обговорення правописних питань змушений був долучитися

Президент України Л. Кучма, виступивши проти правописних реформ. На тому етапі це було конче необхідно, адже мовознавчі питання ставали дестабілізуючим фактором у житті суспільства, спонукали до розколу нації [31, с. 54].

Отже, як і наша держава, український правопис пройшов визначний та довгий шлях становлення, змінюючись відповідно до потреб суспільства та країни. Незважаючи на значний тиск з боку інших слов'янських держав та їх мовних традицій він не втратив своєї унікальності та самобутності. Зміни, які внесені до нього, на даному етапі національного розквіту та розвитку мають велике значення, оскільки повернення до попередньої редакції, спрощення правил правопису, що відповідає тенденції зміни та спрощення правописних норм високорозвинених держав, допомагає ідентифікувати себе, як український народ, що є частиною сучасного світу.

1.2. Місце і значення навчання правопису в методиці вивчення української мови

Комунікативна функція мови реалізується за умови унормованості її правопису. Порушення правил написання, навіть незначні роблять спілкування між людьми неможливим, культура писемного мовлення – це впливовий інструмент будь-якої людини, що вважає себе культурною особистістю. Звідси виходить важлива роль вивчення правопису в початковій школі, вироблення в учнів орфографічних навичок, формування орфографічної пильності починаючи з 1 класу.

Орфографія (від грец. *orthos* – прямий, правильний, рівний і *grapho* – пишу) – це розділ мовознавства, який вивчає систему правил передавання звукової мови (слів і форм) на письмі. Орфографія як система написань у буквенному письмі містить кілька розділів, кожен з яких є сукупністю правил, що базуються на певних принципах (позначення звуків мови буквами), написання слів окремо, разом чи через дефіс; уживання великої літери; графічне скорочення слів; правопис запозичених слів[2].

Також треба з'ясувати, що несе в собі поняття – орфографічне правило. Так називають узагальнення, яке стосується написання певного набору слів, для яких є характерною одна й та сама фонетична або граматична закономірність, тобто орфограма – унормоване написання, що відповідає чинним правилам правопису[21].

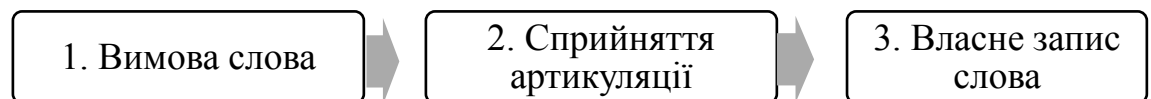
Слід зазначити, що система опрацювання учнями загальних принципів орфографії, на яких власне і базується більшість правил, не було змінено. Існують чотири принципи орфографії: фонетичний, морфологічний, історико-традиційний та ідеографічний.

Суть фонетичного принципу правопису полягає в тому, що слова пишуть так, якчують. За цим принципом в українській мові пишуться префікси з- і с- (згорнути, зняти, але схопити, стверджувати), а також

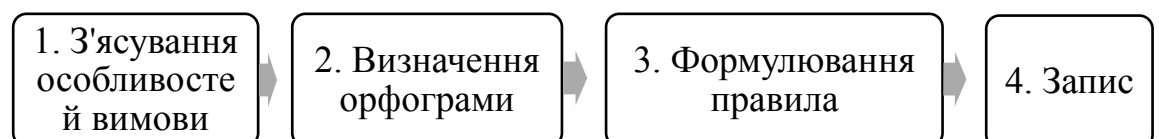
слова гарячий, серце, запорізький та ін. Для морфологічного принципу характерним є однакове написання однієї й тієї самої морфеми незалежно від її вимови в тій чи іншій позиції. За цим принципом пишуться слова просьба, солдатський, пісня, умивається та ін.

Під час вивчення орфографічних правил доцільно використовувати алгоритми. Алгоритми застосовують у процесі вивчення орфограм, вживання яких регулюється чітко сформульованими правилами [27, с.19]

Алгоритм орфографічної дії в процесі ознайомлення з фонетичним принципом:

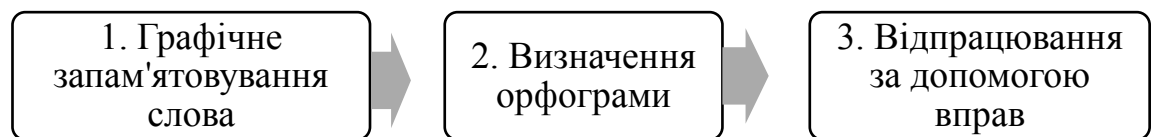

Морфологічний принцип, характеризується тим, що вимагає однакового позначення на письмі, не залежно від вимови, однієї ж і тієї морфеми, тим самим встановлюючи єдність між спорідненими словами. Написання слів, морфем за морфологічним принципом не відповідають вимові, тому вона не може виступати основою для написання. За морфологічним принципом в українській орфографії позначаються: ненаголошені голосні [e], [и] та [o] перед складом з наголошеними [y], [і] в корені українських слів: земля, високий, розумний (як і в словах зéмлі, вісоко, рóзум). Алгоритм орфографічної дії наступний:

Історико-традиційний принцип орфографії полягає в тому, що зберігаються такі написання, які в сучасній мові втратили свою вмотивованість, тобто слова пишуться так, як вони писалися колись,

хоч таке написання не відповідає ні вимові, ні морфемній структурі слова. Традиційними написаннями вважаються збереження подвоєння букв у власних назвах іншомовного походження (Голландія, Руссо, Геннадій), відсутність подвоєння букв у запозичених загальних назвах (клас, тролейбус, пасажир), а також уживання е та и в ненаголошених позиціях (метелик, черешня, кишенья тощо). Алгоритм орфографічної дії такий:

Ідеографічний (диференційний, або смисловий) принцип орфографії визначає написання подібних слів, що мають смислові відмінності. В українській мові цим принципом обґрунтовується написання слів компанія і кампанія, закінчень у деяких словах з різними значеннями, наприклад, звука (у лінгвістиці, музиці) і звуку (в інших значеннях). Смисловим принципом визначається також різне написання прийменника з іменником і омонімічних прислівників (до дому і додому), уживання малої букви в загальних назвах і великої у власних (любов і Любов, орел і Орел)[1]. Алгоритм дії:

Варто звернути увагу, що провідним принципом української орфографії є фонетичний, адже за ним пишеться найбільша частина слів української мови. Що є досить зручним для пояснення та вивчення школярами деяких правил.

Орфографічні уміння – це орфографічні дії, що зосереджені на повному усвідомленні орфограми і правила, а також послідовності дій щодо їх застосування. Орфографічні вміння в міру їх автоматизації

переходять у навички. Отже, орфографічна навичка - це автоматична дія, що полягає в умінні застосовувати знання на письмі. Автоматичне відтворення навички – це найвищий ступінь сформованості орфографічної дії, коли людина вже не переймається над застосуванням орфограм, а пише їх автоматично [11].

У сучасній методичній літературі і шкільній практиці орфограмою є – таке написання, що потребує перевірки та застосування одного з правил чинного правопису або ж звернення до словника. Так називають випадки написання де імовірно буде здійснена орфографічна помилка. Оскільки орфографічні словники мають різних авторів, не дивно що вони розбігаються в поясненні правопису. Та й «український правопис» [32] не може надати однозначної відповіді на деякі питання або й зовсім не розглядає їх, про це слушно зауважує Д. Данильчук у книзі «Український правопис: роздоріжжя і дороговкази» [4]. До орфограм належать і окрема буква, і буквосполучення, і морфема, і позиція між словами, і місце поділу слова для перенесення його на наступний рядок – не дивно що виникають запитання на які не можливо дати остаточну відповідь.

Для формування в молодших школярів орфографічної грамотності необхідно навчити їх:

- а) ставити орфографічні задачі (знаходити орфограми);
- б) визначати тип орфограми і пов'язувати її з певним правилом правопису;
- в) застосовувати правило, правильно користуватись алгоритмом розв'язання орфографічної задачі;
- г) здійснювати орфографічний самоконтроль [23, с. 48]

Чинні програми не передбачають формування в молодших школярів такого поняття, як орфограма. Учні знайомляться з ним практично, не називаючи його при цьому. Мова йде про вироблення вміння розпізнавати орфограму, виконувати її перевірку, тобто

здійснювати орфографічну дію на основі знання правописного правила[5].

Орфографічним правилом – є чітка рекомендація щодо написання (наприклад, правила написання букв, що позначають ненаголошені е, и; правила вживання великої літери та ін.).

Орфограма передбачає, що за однакової вимови виникає щонайменше два можливі варіанти написання орфограми, один з них має обрати учень, підібравши необхідне орфографічне правило.

Змістом орфографічної роботи є з'ясування переліку умов, від яких залежить вибір правильного написання слів (орфограми). Перелік цих умов подано в орфографічних правилах. Це особливі інструкції, якими керуються під час письма[34].

Знання орфографічних правил учні засвоюють тільки при якісному опрацюванні літератури, зокрема фонетичного, лексикологічного, словотвірного, граматичного матеріалу, виконання певних вправ, а також розвинутого словникового запасу. У типовій освітній програмі на вивчення правопису не виділяється окрема тема, його вивчення відбувається протягом всього навчання в початковій школі у зв'язку з іншими розділами «Слово» (теми «Будова слова» і «Частини мови») і «Звуки і букви»[36].

Таке вивчення правопису має як свої переваги та недоліки. Перевагами є те що:

По-перше, вивчення одразу правопису і морфеміки, морфології, фонетики й графіки забезпечує цілісне оволодіння учнями різних видів мовленнєвого аналізу, що вкрай необхідні для навички виявлення та правильного написання орфограми в слові.

По-друге, розуміння учнями важливості мовних знань, що важливі для формування як орфографічної грамотності і культури писемного мовлення так і культури людини в цілому.

На жаль курс побудований таким чином, що матеріал з орфографії вивчається в контексті інших тем, передбачених програмою, тому школярі не сприймають всі ці окремі правила та закономірності як цілісну систему орфографії. Вони засвоюють лише окремі, ізольовані поняття, правила, написання – це все є причиною не зацікавленості учнів вивчати орфографію, не умінні застосовувати знання і вміння на практиці, через таке сприйняття вона здається не важливою в системі вивчення української мови. Для досягнення поставленої мети засвоєння правопису – формування в учнів орфографічної грамотності необхідно розв’язати такі завдання:

- забезпечити засвоєння школярами основних орфографічних понять і правил;
- розвинути в учнів орфографічну пильність (здатність розпізнавати орфограми як у написаних, так і у сприйнятих на слух словах);
- виробити на основі теоретичних знань практичні правописні вміння;
- домогтися запам’ятовування написання слів з орфограмами, які не перевіряються;
- виховати в учнів потребу звертатися в разі необхідності до орфографічного словника, озброїти їх уміннями користуватися таким словником;
- сформувати в дітей навички самоконтролю і виправлення допущених під час письма орфографічних помилок.

У початковій школі вивчають такі орфограми як:

- позначення звуків буквами в словах (правила правопису слів з ненаголошеними [е], [и], а також із дзвінками і глухими приголосними);
- написання слів разом і окремо;
- уживання великих букв на початку речення і у власних назвах;
- написання сумнівного приголосного;

- правопис прізвищ, географічних назв;
- перенесення слів із рядка в рядок;
- вживання м'якого знака і апострофа;
- написання дефісу;
- буквосполучення йо,ьо;
- подовження та подвоєння приголосних;
- скорочення слів та їх сполук.

З розвитком сучасного суспільства кожна з сфер діяльності людини зазнала змін. Інформаційний потік, в який кожного дня потрапляє людина, став значно більшим за останні роки, з появою нових термінів в різних сферах суспільної комунікації, виникає потреба їх адаптації до раніше сформульованих орфографічних правил. З'явилась потреба в реформації освіти загалом та правопису як основної рушійної сили будь-якої високорозвиненої держави.

Над розробкою змін до нового українського правопису працювала спеціальна Українська національна комісія з питань правопису затверджено постановою КМУ від 17 червня 2015 р. № 416 «Про затвердження нового складу Української національної комісії з питань правопису». До неї ввійшли видатні постаті сучасного мовознавства такі як: Скляренко В. Г., Гриценко П. Ю., Городенська К. Г., Пирожков С. І. та багато інших, загалом 25 чоловік.

Більшість змін, які ввійшли в нову редакцію українського правопису реалізуються на рівні базової та профільної середньої освіти, але оволодіння деякими з них відбувається і в початковій школі.

Всі зміни можна поділити на:

1. Власне зміни у написанні слів (без варіантів);
2. Варіантні доповнення до чинної норми.

Зміни у написанні слів, орфограми яких учні не вивчають в початковій школі, слід просто запам'ятати, також важливим є використання їх учителем та оточуючими. Розглянемо ці зміни детальніше:

1. Проєкт, проєкція (так само як ін'єкція, траєкторія, об'єкт та інші слова з латинським коренем -ject-)

2. Плеєр (play+er), конвеєр (convey+er), феєрверк, Соєр, Хаям, Феєрбах, «Звук [j] звичайно передаємо відповідно до вимови іншомовного слова буквою й, а в складі звукосполучень [je], [ji], [ju], [ja] буквами є, ї, ю, я: б'уєр, конв'еєр, пл'еєр, фл'аєр, лояльний, паран'о́я, плея́да, ро́яль, сакво́яж, секво́я, фая́нс, феєрве́рк, ін'е́кція, прое́кт, прое́кція, суб'е́кт, траєкторія, фо́є, е́ті, Го́я, Саво́я, Феєрба́х, Ма́єр, Кае́нна, Іса́я, Йога́нн, Рамбу́є, Со́єр, Ха́ям, Хеєрда́л, Юно́на, Їтс».

3. Дікенс, Тékерей, Бéкі (без подвоєння приголосних -кк-) «Буквосполучення ск, що в англійській, німецькій, шведській та деяких інших мовах передає звук [k], відтворюємо українською буквою к: Ді́кенс, Ді́кінсон, Джексо́н, Тékерей, Бéкі, Б'у́кінгем, Бі́смарк, Брю́кнер, Бро́кес, Ламар́к, Што́кманн, Стокго́льм, Ру́дбек, Ше́рлок».

4. Пишемо разом слова з першим іншомовним компонентом, що визначає кількісний (вищий від звичайного, дуже високий або слабкий, швидкий і т.ін.) вияв чого-небудь: архі-, архи-, бли́ц-, гіпер-, екстра-, макро-, максі-, міді-, мікро-, міні-, мульти-, нано-, полі-, преміум-, супер-, топ-, ультра-, флеш-: архіскла́дний, гіперма́ркет, екстракля́с, макроеконо́міка, мікрохві́лі, му́льтимільйоне́р, преміумкля́с, суперма́ркет, топме́неджер, топмоде́ль, ультрамо́дний, флешінтерв'ю.

5. Пишемо разом слова з першим іншомовним компонентом анти-, контр, ві́це-, екс-, лейб-, обер-, штабс-, унтер-: антиві́рус, контруда́р, ві́цепрем'є́р, ві́цеконсу́л, ексчемпіо́н, ексміні́стр,

експрезидéнт, лейбгвардієць, лейбмédик, оберма́йстер, оборофіце́р, оберлейтенáнт, оберпрокурóр, штабскапіта́н, унтерофіце́р, але за традицією контрадміра́л».

6. Невідмінюваний числівник пів зі значенням “половина” з наступним іменником — загальною та власною назвою у формі родового відмінка однини пишемо окремо: пів а́ркуша, пів годі́ни, пів відрá, пів мі́ста, пів огірка́, пів о́строва, пів я́блука, пів я́щика, пів я́ми, пів Єврóпи, пів Кі́єва, пів Украї́ни. Якщо ж пів з наступним іменником у формі називного відмінка становить єдине поняття і не виражає значення половини, то їх пишемо разом: півáркуш, південь, півза́хист, півко́ло, півку́ля, півмі́сяць, піво́берт, півова́л, півострiв».

7. Прикметникові закінчення російських прізвищ передаються так: Закінчення -ой передаємо через -ий: Донські́й, Крути́й, Луговські́й, Полеві́й, Соловійо́в-Седі́й, Босі́й, Трубецькі́й, але Толсто́й.

8. Подвоєння приголосних як наслідок збігу кореня або основи на -н- (-нь) і суфіксів -н-(ий) -н-(ій), -ник, -ниц-(я): день — дéнний, зако́н — зако́нний, кінь — кíнний, осiнь — осíнній, туман – туманний; башта́нник, годiнник, письме́нник, свяще́нник; віко́нниця, Ві́нниця; дві букви н зберігаємо й перед суфіксом -iсть в іменниках та прислівниках, утворених від прикметників із двома н: зако́нний — зако́нність — зако́нно, тумáнний — тумáнність — туманно».

9. Разом пишемо складноскорочені слова (мішані та складові аббревіатури) й похідні від них: адмінресу́рс, Міносві́ти, профспiлка, Святвечiр. (основні зміни до прав)

10. За допомогою суфіксів -к-, -иц-(я), -ин-(я), -ес- та iн. від іменників чоловічого роду утворюємо іменники на означення осіб жіночої статі. Найуживанішим є суфікс -к-, бо він поєднуваний з різними типами основ: а́вторка, диза́йнерка, дирéкторка, реда́кторка, співа́чка, студéнтка, фігури́стка та iн. Суфікс -иц-(я) приєднуємо

насамперед до основ на -ник: верста́льниця, набі́рниця, пора́дниця та -ень: учeníця. Суфікс -ин-(я) сполучаємо з основами на -ець: кравчі́ня, плавчі́ня, продавчі́ня, на приголосний: майстри́ня, філологі́ня; бойкі́ня, лемкі́ня. Суфікс -ес- рідковживаний: дияконéса, патронéса, поетéса [27].

До варіантних доповнень відносяться написання:

1. У прізвищах та іменах людей іншомовного походження допускається передавання звука [g] двома способами: шляхом адаптації до звукового ладу української мови — буквою г (Вергі́лій, Гарсі́я, Гегель, Геóрг, Гете, Грегуа́р, Гулліве́р) і шляхом імітації іншомовного [g] — буквою ґ (Вергі́лій, Гарсі́я, Гегель, Геóрг, Гете, Грегуа́р, Гулліве́р і т. ін.).

2. У словах, що походять із давньогрецької й латинської мов, буквосполучення au звичайно передається через ав: автенті́чний, автобіогра́фія, автомобі́ль, а́втор, авторитéт, автохто́н, ла́вра, Авро́ра, Мавритані́я, Павло́. У запозиченнях із давньогрецької мови, що мають стійку традицію передавання буквосполучення au шляхом транслітерації як ау, допускаються орфографічні варіанти: аудіє́нція і авдіє́нція, аудиторі́я і авдиторі́я, лауреа́т і лавреа́т, па́уза і па́вза, фа́уна і фа́вна.».

3. Буквосполучення th у словах грецького походження передаємо звичайно буквою т: антоло́гія, антрополо́гія, апте́ка, а́стма, бібліоте́ка, католицький, теа́тр, теорі́я, ортодо́кс, ортопе́дія, Амальте́я, Прометей, Те́кля, Таї́сія, Теодо́р. У словах, узвичаєних в українській мові з ф, допускається орфографічна варіантність на зразок: ана́фема і ана́тема, дифіра́мб і дитира́мб, ефі́р і ете́р, ка́федра і кате́дра, логарі́фм і логарі́тм, міф, міфоло́гія і міт, мітоло́гія, Агата́нгел і Агафа́нгел, Афíни і Ате́ни, Борисфе́н і Бористе́н, Демосфе́н і Демосте́н, Ма́рфа і Ма́рта, Фесса́лія і Тесса́лія та ін.».

4. На початку слова звичайно пишемо і. Деякі українські слова й давно засвоєні слова мають варіанти з голосним и: ірій і ірій, ірод і ірод ('дуже жорстока людина').

5. Іменники на -ть після приголосного, а також слова кров, любóв, óсінь, сіль, Русь, Білорúсь у родовому відмінку однини можуть набувати як варіант закінчення -и: гідности, незалéжности, радости, смérти, чéсти, хорóбрости; крóви, любóви, óсени, sóли, Рúсі, Білорúси» [32].

Безумовно всі ці зміни викликали не аби-яку дискусію, але їх впровадження унормували та подекуди навіть спростили деякі орфограми, що відповідає сучасним тенденціям до спрощення в цілому світі.

Варто звернути увагу, що в правописі передавання слів іншомовного походження основними напрямками є далеке зарубіжжя та слов'яни – передусім Росія. Але не подано жодних інструкцій передавання слів інших країн, що межують з нашими кордонами та країн усього пострадянського простору: Молдови, Білорусі, Балтії, Закавказзя, Середньої Азії. Проблема відтворення російських особових назв українською мовою в цілому врегульовано в новій редакції «Українського правопису» але, навіть в цій площині мовці нерідко відступають від його норм і вчиняють на власний розсуд посилаючись на інтуїцію.[26]

На вивчення змін виділено п'ять наступних років, а коли цей термін буде вичерпано з 2024 року діятиме нова редакція українського правопису. На мою думку цього часу більш ніж достатньо для ознайомлення та впровадження його в навчальні програми і повсякденне життя українців. Вчителям початкових класів варто розуміти, чим раніше вони почнуть ознайомлювати дітей з новими правилами правопису, що передбачені програмою, а також прикладом власного вживання їх в мовленні, тим легше в подальшому навчанні

вони засвоюватимуть інші орфограми, якими користуватимуться й надалі в кожній сфері своєї діяльності. Що значно краще ніж різкий перехід від одного правопису до іншого, адже, спочатку навчити правилам значно легше, ніж переучувати вже відомі учням на нові.

Впровадження нового правопису довгий та поступовий процес. Зміни які відбуваються сприяють повноцінній реалізації комунікативної функції мови та унормованості її правопису. Порушення правил правопису ускладнюють розуміння написаного і негативно впливають на культуру писемного мовлення. Звідси важлива роль вивчення правопису у школі і формування в учнів знань його нової редакції, починаючи з 1 класу.

Хоч у чинних програмах для 1-4 класів не передбачено окремої теми для вивчення правопису, він безсумнівно займає одне з головних місць в методиці вивчення української мови. Без засвоєння орфограм, графіки та пунктуації неможливе повноцінне спілкування між людьми та засвоєння системи загальноприйнятих способів передачі звукової мови на письмі, що ускладнює розвиток високоморальної, різносторонньої особистості та громадянина. Адже, насамперед людина є соціальною істотою – головна потреба якої полягає в передачі інформації, власного досвіду, що значно ускладнюється при не досконалому володінні правописними нормами.

1.3. Аналіз програм, підручників та навчально-методичної літератури

На даний час Україна перебуває в процесі реформації освіти з метою покращення її якості на всіх рівнях: від початкової школи – до закладів вищої освіти. Всі ці зміни продиктовані самим суспільством, адже ми живемо у XXI столітті. Країна та світ змінилися, потреби економіки змінилися, саме тому і освіта потребує нагальних змін. Новий зміст освіти спрямований на формування компетентностей XXI століття, а також зміни ролі вчителя, який вже давно не залишається єдиним джерелом інформації, тепер він стає провідником, партнером учня на шляху до знань .

Мовознавці намагаються привернути нашу увагу до усталених мовних норм та чинного правопису, адже мовна норма – це одна з головних категорій культури мови, це цілісність всіх мовних засобів, що гармонійно взаємодіють між собою і складають єдину систему і сприймаються її носіями як – суспільне спілкування у даний період розвитку суспільства і мови. [19, с.438]

Державні вимоги до освіченості учнів, а також зміст початкової загальної освіти та компетентності здобувачів освіти, загальний обсяг їх навчального навантаження у базовому навчальному плані початкової освіти та форма державної атестації подані в Державному стандарті загальної початкової освіти.

Також в ньому вказана головна мета початкової освіти, яка полягає в всебічному розвитку дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формуванні цінностей, розвитку самостійності, творчості та допитливості [9].

Існують вимоги щодо обов'язкових результатів навчання яких повинен досягти учень, вони визначаються враховуючи компетентний підхід до навчання, в основі якого лежать ключові компетентності. До

тих, що формуються в процесі вивчення освітньої галузі «Мови і літератури» належать:

1) Вільне володіння державною мовою, що передбачає навички усно і письмово висвітлювати свої думки та почуття, а чітко та аргументовано пояснювати факти, також потяг до читання, відчуття сили слова, усвідомлення ролі яку відіграє мова в ефективному спілкуванні та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях;

2) Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, що передбачає активне використання рідної мови в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, освітньому процесі, культурному житті громади, можливість розуміти прості висловлювання іноземною мовою, спілкуватися нею у відповідних ситуаціях, оволодіння навичками міжкультурного спілкування;

3) інноваційність, що передбачає відкритість до нових ідей, ініціювання змін у середовищі, що оточує учня початкової школи (клас, школа, громада тощо), формування знань, умінь, ставлень, що є основою компетентнісного підходу, забезпечують подальшу здатність успішно навчатися, провадити професійну діяльність, відчувати себе частиною спільноти і брати участь у справах громади;

4) інформаційно-комунікаційна компетентність, що передбачає опанування основою цифрової грамотності для розвитку і спілкування, здатність безпечного та етичного використання засобів інформаційно-комунікаційної компетентності у навчанні та інших життєвих ситуаціях;

5) навчання впродовж життя, що передбачає опанування уміннями і навичками, необхідними для подальшого навчання, організацію власного навчального середовища, отримання нової інформації з метою застосування її для оцінювання навчальних потреб,

визначення власних навчальних цілей та способів їх досягнення, навчання працювати самостійно і в групі;

б) громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, усвідомленням рівних прав і можливостей, що передбачають співпрацю з іншими особами для досягнення спільної мети, активність в житті класу і школи, повагу до прав інших осіб, вміння діяти в конфліктних ситуаціях, пов'язаних з різними проявами дискримінації, цінувати культурне розмаїття різних народів та ідентифікацію себе як громадянина України, дбайливе ставлення до власного здоров'я і збереження здоров'я інших людей, дотримання здорового способу життя;

7) культурна компетентність, що передбачає залучення до різних видів мистецької творчості (образотворче, музичне та інші види мистецтв) шляхом розкриття і розвитку природних здібностей, творчого вираження особистості;

Основою формування ключових компетентностей є досвід здобувачів освіти, їх потреби, які мотивують до навчання, знання та вміння, які формуються в різному освітньому середовищі (школі, родині), різноманітних соціальних ситуаціях і зумовлюють формування ставлення до них [25].

Спільними для всіх ключових компетентностей є такі вміння, як читання з розумінням, вміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувачів освіти визначено за такими освітніми галузями:

мовно-літературна (українська мова та література, мови та літератури відповідних корінних народів і національних меншин, іншомовна освіта); математична; природнича; технологічна; інформатична; соціальна і здоров'язбережувальна; громадянська та історична; мистецька; фізкультурна[21].

Зупинимось детальніше на мовно-літературній освітній галузі, вона включає українську мову та літературу, мови та літератури відповідних корінних народів і національних меншин, іншомовну освіту. Метою вивчення української мови та літератури, мов та літератур відповідних корінних народів і національних меншин є формування комунікативної, читацької та інших ключових компетентностей; розвиток особистості здобувачів освіти засобами різних видів мовленнєвої діяльності; здатності спілкуватися українською мовою, мовами відповідних корінних народів і національних меншин для духовного, культурного і національного самовираження, користуватися ними в особистому і суспільному житті, міжкультурному діалозі; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, розвиток мовленнєво-творчих здібностей.

Вимогами до освітнього рівня здобувача освіти є: взаємодіє з іншими особами усно, сприймає і використовує інформацію для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях; сприймає, аналізує, інтерпретує, критично оцінює інформацію в текстах різних видів, медіатекстах та використовує її для збагачення свого досвіду; висловлює думки, почуття та ставлення, взаємодіє з іншими особами письмово та в режимі реального часу, дотримується норм літературної мови; досліджує індивідуальне мовлення для власної мовної творчості, спостерігає за мовними явищами, аналізує їх [7].

Також слід відзначити, оскільки зміни до українського правопису було внесено 22 травня 2019 року Типова освітня програма

для закладів загальної середньої освіти не враховує внесені зміни, як і нові підручники з української мови та інших предметів. Впровадження нової редакції українського правопису доволі складний процес, і тому відсутність навчально-методичної літератури значно ускладнює його.

Робота з підручником та іншими джерелами знань мотивує учнів до опанування мови, активізує їх пізнавальну, розумову і мовленнєву діяльність; завдяки реалізації триєдиної мети курсу сприяє всебічному розвитку, формуванню загальнонавчальних умінь і навичок, зокрема привчає до самостійної роботи з книжкою — одним із основних джерел знань, вчить здобувати й переробляти потрібну інформацію, - сприймати, розуміти, осмислювати матеріал, аналізувати, виділяти головне, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між фактами і явищами, узагальнювати й систематизувати напрацьоване, формулювати висновки; вдосконалювати навички й техніку читання, що особливо актуально для компетентнісного навчання мови і правопису зокрема.

На 2019 – 2020 навчальний рік використовуються підручники з української мови рекомендовані МОН таких авторів, як :

1. Перший клас: Українська мова. Буквар (підручник у 2-х частинах) Вашуленко М. С., Вашуленко О. В.; Наумчук В. І., Наумчук М. М.; Захарійчук М. Д.; Воскресенська Н. О., Цєпова І. В.; Большакова І. О., Пристінська М. С.; Іваниця Г. А.; Пономарьова К. І.; Іщенко О. Л., Логачевська . П.; Тарнавська С. С., Науменко В. О.; Чумарна М. І.; Кравцова Н. М., Придаток О. Д..
2. Другий клас: Українська мова та читання (підручник у 2-х частинах) Сапун Г. М., Придаток О. Д.; Варзацька Л. О., Трохименко Т. О. (Частина 1), Чипурко В. П. (Частина 2); Вашуленко М.С., Дубовик С. Г. (Частина 1), Вашуленко О. В. (Частина 2); Захарійчук М. Д. (Частина 1), Богданець-Білокаленко Н. І. (Частина 2); Іваниця Г. А.; Большакова І. О., Пристінська М. С.; Тимченко Л. І., Цєпова І. В.;

Пономарьова К. І. (Частина 1), Савченко О. Я. (Частина 2); Іщенко О. Л., Логачевська П.; Наумчук В. І., Наумчук М. М., Коник Н. Я.; Остапенко Г. С..

3. Третій клас: Українська мова (підручник) Вашуленко М.С., Мельничайко О.І., Васильківська Н. А.; Захарійчук М. Д., Мовчун А. І.
4. Третій клас: Літературне читання. Українська мова для загальноосвітніх навчальних закладів Савченко О. Я.; Науменко В. О..
5. Четвертий клас: Українська мова (підручник) Варзацька Л. О., Зроль Г.Є., Шильцова Я. М.; Захарійчук М. Д., Мовчун А. І.; Вашуленко М. С., Дубовик С. Г., Мельничайко О. І.; Криган С. Г.; Волкотруб Г. Й.
6. Четвертий клас: Літературне читання (підручник) Коченгіна М. В., Коваль О. А.; Савченко О. Я.; Чумарна М. І.; Богданець Білоскаленко Н., Зоряна М. І.; Барна М. М., Волошенко О. В., Козак О. П.; Наумчук М. М., Романюк Н. З..

Більшість підручників є виданими з 2012 по 2018 рік або в 2019 році, також варто зазначити, що попри різноманіття підручників для 1-2 класів жоден з них не відповідає всім нормам українського правопису за новою редакцією. Тож впровадження нових правописних норм цілковито залежить від педагога, і чим частіше протягом всього навчання на них акцентуватиметься увага, тим зручнішим та повним стане подальше оволодіння українською мовою учнів.

Засвоєння учнями правопису української мови є не тільки одним з основних чинників які впливають на виконання всіх вимог не тільки мовно-літературної галузі й інших освітніх галузей, а й вагомим внеском у становленні всебічно розвиненої особистості, яка й є кінцевою метою реформи освіти. Тому правильно підібрана література, в якій реалізовані всі зміни до українського правопису, має стати основним інструментом вчителя нового покоління української школи.

РОЗДІЛ 2

УПРОВАДЖЕННЯ ЗМІН УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОПISУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

2.1. Види вправ для засвоєння молодшими школярами змін до українського правопису

Початковий курс української мови спрямований на вдосконалення мовленнєвої діяльності дітей та вдосконалення здатності створювати зв'язні висловлювання як в усній так і в писемній формах. Саме в початковій школі закладаються основи грамотного письма. Сучасний правопис складається з трьох підсистем, ніби надбудованих одна над іншою, – це графіка, орфографія і пунктуація.

Найважче для молодших школярів навчитися розпізнавати орфограми. Орфограма – це написання, що може мати декілька варіантів написання, з яких лише один відповідає правилу орфографії і є правильним. У початковій школі програмами з української мови не виділяється ознайомлення учнів з поняттям «орфограма». Але деякі педагоги використовують термін «орфограма» задля того щоб не заплутати учнів при подальшому вивченні курсу мови. [29].

Саме це вміння на уроках української мови учні відпрацьовують за допомогою орфографічних вправ різної складності та диктантів. Під умінням розпізнавати орфограми розуміється «складна діяльність, що включає в себе і самостійну постановку завдань стежити за орфографічною стороною письма, і виділення орфографічних явищ, і підведення їх під відповідне поняття» [15].

Орфографічні вправи – це вправи, що виробляють уміння й навички правильного письма на основі орфографічних правил зазначених в чинному українському правописі. Існують різновиди орфографічних вправ, серед них такі як: списування, диктанти, орфографічний розбір, вправи з орфографічним словником, довільне

письмо (добирання слів з орфограмами), вправи з розвитку мовлення (переклади, перекази, твори), що містять і орфографічні завдання. Орфографічні вправи використовують для відпрацювання навички розпізнавання та написання орфограм, обґрунтування написаного[5].

Добір орфографічних вправ залежить від багатьох чинників. Ураховуються етапи роботи над орфограмою, при їх доборі важливо дотримуватись принципу поступового нарощення труднощів. А також у наслідок їх виконання має підвищуватися рівень самостійності учнів. Значну роль при виборі вправ також відіграє мета уроку, клас та його рівень підготовки, а також активність учнів. Виконання орфографічних вправ повинно включати участь всіх органів чуття: зорових, слухових, моторних та розвиток усного й писемного мовлення учнів.

Важливою є методика проведення орфографічних вправ, розглянемо деякі з них (за Г. Коваль, Н. Деркач, М. Наумчук):

1) списування:

- дослівне з та без пропущених букв чи слів;
- вибіркове;
- творче;
- списування з граматико-орфографічним завданням: вставити пропущену букву, замінити форму слова, дописати слово, дібрати перевірене слово, поставити граматичне питання, упорядкувати деформований текст;
- списування з логіко-стилістичним завданням: класифікувати слова, поєднати слова за змістом, дібрати узагальнювальні слова, усунути повторювані слова;

2) диктанти:

- попереджувальний диктант (слуховий та зоровий);
- пояснювальний диктант;
- коментований диктант;

- вибірковий диктант;
- диктант на урок (удома учні ознайомлюються з текстом диктанту);
- диктант-мовчок (учитель не читає диктант, а показує різні предмети чи картки об'єднані однією темою);
- диктант «Перевіряю себе» (після написання діти підкреслюють орфограми, в яких не впевнені);
- письмо по пам'яті (учні самі згадують текст, зачитаний раніше, і записують його);

3) орфографічний розбір:

- усний і письмовий;
- фронтальний і вибірковий;
- усний диктант (учитель вимовляє слово або речення, а діти підносять сигнальну картку та пояснюють орфограму);

4) вільне письмо:

- вільне списування (діти знайомляться з текстом, аналізують орфограми, а тоді пишуть так, як запам'ятали);
- вільний диктант (учитель читає логічну частину тексту, учні її переказують і пояснюють орфограми, а тоді записують, хто як запам'ятав);
- творчий диктант (із зміною тексту, доповненням новими словами чи словоформами);
- твори-мініатюри (за опорними словами, за власними спостереженнями, за картиною та запитаннями, за серією картин, за початком, із переробкою тексту, із заміною особи).

Методика навчання української мови має безліч різновидів списування. Їх використовують не тільки в 1, але й в 2–4 класах. Метою їхнього застосування є вивчення правопису слів (механічне запам'ятовування) [27, с.276].

Розрізняють такі його види: дослівне, творче, вибіркоче списування. Розглянемо загальну методику їхнього проведення:

- читання слова, тексту, речення вчителем;
- з'ясування лексичного значення незнайомих слів;
- завдання для списування;
- інструктаж до виконання;
- списування;
- перевірка написаного.

Значення цієї вправи полягає в тому, що вона покращує розвиток в школярів зорової пам'яті, здатності до імітації, а також орфографічної пильності, удосконалення техніки письма, вміння порівнювати написане зі зразком[3].

У методичній літературі існує така класифікація різновидів списування:

За способом виконання списування буває: просте (буквальне), вибіркоче і творче. Також іноді виділяють лише два види списування: копіювання і творче. Копіювання застосовують зазвичай на уроках письма в 1 класі. Списування з різними доповненнями та завданнями (вибрати, підкреслити, вставити пропущені букви, слова, відновити речення тощо) варто розрізнати як варіанти творчого списування. Вибіркоче списування служить для покращення уваги учнів, адже завдання передбачає свідоме відшукування певних мовних явищ. Часто доцільним є поєднання завдання на вибіркоче списування з різними класифікаціями мовних фактів[6].

Не типовим видом роботи із засвоєння орфографічного матеріалу є ознайомлення з орфографічними словниками, з ними учні починають своє знайомство в 2 класі, а потім звертаються до них за потреби час від часу. Методика ознайомлення з новим словниковим словом, проходить в декілька етапів:

- 1) ознайомлення із словом, усвідомлення його значення;

- 2) аудіювання;
- 3) різниця між вимовою та написанням;
- 4) підбір спільнокореневих слів [28, с. 7]

Окрім цього найактивнішою формою тренувальних вправ, а також засобом навчання та оцінювання навичок учнів з правопису. Упорядкована схема навчальних диктантів сприяє кращому засвоєнню школярами орфографічної пильності та творчого відношення до процесу письма.

Диктант – це вид письмової роботи для учнів, що передбачає запис тексту сприйнятого слуховими рецепторами учнів. Може змінюватись характер відтворення продиктованого тексту. Існують певні різновиди диктанту кожен з яких має свої характерні особливості. Вони можуть поділятися за метою виконуваної роботи, способом відтворення учнями диктанту, способом проведення диктанту, особливостями підбраного тексту. [5].

За метою роботи диктанти поділяють на: контрольні або навчальні. Розповсюдженими є і зорові диктанти, для них підбирається матеріал, що легко запам'ятовується: віршовані рядки, прислів'я та приказки, окремі слова та речення. Потрібний матеріал записується на дошці чи картці, читається учителем і учнями, проводять орфографічний розбір, пояснюють позначення. Після цього учні ще декілька разів читають текст, щоб запам'ятати його. Потім текст зникає з дошки і учні записують його з пам'яті. Від кожного наступного класу класу до іншого класу кількість слів для такого диктанту зростає [18].

Застосовуються також не розповсюджені різновиди диктантів як:

— Диктант повторної дії, він проводиться з початком другого півріччя другого класу. Час для його проведення обмежено від 5 до 7 хвилин, обсяг має бути приблизно 20 слів, проте педагог має змогу

змінювати ці значення в відповідності до рівня підготовленості учнів в класі, а також до мети даного уроку.

Методика проведення наступна: текст учні записують на спеціальних аркушах. Після цього учитель повторно зачитує його, але детально розкриваючи правопис кожного слова, яке викликає занепокоєння. Підчас цього діти мають змогу виправити допущені помилки самостійно. Після цього вчитель дає подумати над виконаною роботою, порадитись з іншими учнями щодо написання тих чи інших слів. Потім роботи здають. Але вчитель робить оголошення, що до наступного уроку вони лежатимуть на столі, оскільки ще багато учнів не виправили допущені ними помилки.

— Диктантом швидкої дії – називають короткі речення найкраще афористичного змісту, прислів'я, їх учні найкраще запам'ятовують і використовуватимуть пізніше у мовленні.

Методика диктанту наступна: учитель пояснює, що читатиме кожне з речень лише один раз. Його треба уважно послухати, запам'ятати і швидко записати, визначивши, яке правописне правило відповідає даній орфограмі. Все відбувається прискорено, пояснюючи лише деякі моменти в тексті. Перевірка диктанту може бути як колективною, так і груповою, або взаємною.

— Диктант зворотної дії – застосовується вкрай рідко, адже він є диктантом для вчителя. Учні підбирають диктант, найчастіше таке завдання виконується в якості домашньої роботи. Дібравши два-три речення кожен з класу диктує його вчителю, а останній має записати його на дошці відповідно каліграфічним та орфографічним нормам як зразок для учнів. До цієї роботи залучено й батьків (що корисно впливає на відносини між ними й педагогом). Пошук речень для підготовки цього завдання сприяє засвоєнню орфографічного матеріалу з певної теми, адже для того, щоб продиктувати, дитина повинна вдома засвоїти текст на високому рівні [11, с. 5].

Важливою частиною роботи з орфографії в початкових класах є засвоєння слів, вимову і написання яких школярі відповідно до програмових вимог повинні запам'ятати. В основу роботи над правописом словникових слів учителі часто застосовують зорові диктанти за методикою П.С.Тоцького. Роботу слід проводити так:

- Набір речень спроектувати на мультимедійну дошку;
- Прочитати слова диктанту тричі;
- Закрити написане;
 - Показувати по одному реченню, діти їх записують;
 - Учитель перевіряє написане.

Такі диктанти не тільки допомагають контролювати засвоєння правопису словникових слів, а й реалізують навчальну мету.

Використання текстового матеріалу в навчанні орфографії та пунктуації потребує чіткого підходу до його добору й подання учням. Якщо призначенням тексту є розпізнавання й обґрунтування різних орфограм (пунктограм) одного чи кількох видів, то він не повинен бути перенасиченим ними, але не завдаючи шкоди змістовому та мовному навантаженню висловлювання. Для покращення роботи над правописною навичкою варто використовувати тексти з відносно нейтральною емоційною забарвленістю, що мають пізнавальний інтерес, а також містять цікаву, об'єктивну інформацію і зміст яких припускає докладні правописні коментарі. Лише правописна робота з текстом наповненим пафосом і в високому стилі нестиме згубний вплив на сприймання його учнями. Емоційно забарвлені тексти виконані в публіцистичному або ж художньому стилі є доцільними в тому випадку, якщо запланована робота не потребує ретельного розбору щодо додержання правописних норм. Це написання підсумкових та контрольних диктантів, переказів, що дають змогу, не акцентуючи увагу учнів на орфографії та пунктуації, перевірити ступінь автоматизму попередньо сформованої правописної навички.

Кращому розумінню викладених теоретичних положень сприятиме їх унаочнення [1].

У методиці навчання української мови диктанти поділяють на дві групи:

1) диктанти без зміни тексту (попереджувальний, пояснювальний, контрольний);

2) диктанти із зміною тексту (вибірковий, вільний, творчий). Залежно від характеру навчального матеріалу вони можуть бути словниковими і текстуальними.

Крім того, диктанти поділяють на слухові, зорові, зорово-слухові та інші. «Подаємо узагальнений алгоритм дії до проведення навчальних диктантів:

- визначення виду диктанту;
- інструктаж до написання;
- з'ясування лексичного значення окремих слів;
- виокремлення слів з орфограмами, у написанні яких учні допускають помилки;
- запис слова (речення, тексту);
- перевірка написаного» [18].

Одним з важливих видів роботи на уроці української мови в початковій школі – є орфографічний розбір. Як і всі інші різновиди мовленнєвого аналізу, він впроваджується на різних етапах уроку, переважно з навчальною метою, хоча також може виконувати і контрольну функцію, тому що, пояснюючи орфограму, учень приводить у дію весь необхідний запас теоретичних знань, умінь і навичок з фонетики й графіки, лексики, словотвору, морфології та синтаксису.

Орфографічний розбір може бути повним і частковим. Частковий розбір дає можливість закріпити тільки-но вивчену орфограму. Наприклад:

Схема розбору

1. Орфографічний запис слова.
2. Визначення орфограми для аналізу.
3. Записати слово фонематичною транс-крипцією.
4. Записати слово фонетичною транс-крипцією.
5. Встановити відповідність між фонемами (варіантами їх) та буквами у виділених орфограмах.
6. Сформулювати правила правопису щодо виділених орфограм.
7. Охарактеризувати принципи правопису щодо аналізованих орфограм.

Зразок розбору:

*Для того, щоб **створити** щось красиве, треба нести красу в душі.*

(Ю.Мушкетик)

1. Словоформа для аналізу в орфографічному записі: **створити**.
2. Орфограми для аналізу: **створити**.
3. Словоформа записана фонематичною транскрипцією: /з т в о р и т и /.
4. Словоформа записана фонетичною транскрипцією: [с т в о р и т и].
5. У виділених орфограмах немає повної відповідності між фонемами і буквами: фонема /з/ позначається буквою с;
6. Префікс с- пишеться перед буквами к, п, т, ф, х.
7. Орфограма с- пишеться за фонетичним принципом, тобто відповідно до вимови: префікс з- перед глухим приголосним [п] оглушується, звучить як [с]; на письмі позначається буквою с.

Повний орфографічний розбір має на меті аналіз усіх орфограм, які містяться у слові або тексті. Найчастіше він застосовується під час систематизації й узагальнення вивченого орфографічного матеріалу, а також виконання тренувальних вправ на етапі вдосконалення правописних навичок школярів[14].

Слід зауважити, що орфографічний розбір розглядається не тільки як самостійний вид роботи, він може бути складовою багатокomпонентного завдання, входити до системи орфографічних вправ, або ж бути елементом списування або диктанту. Для того щоб правильно дібрати орфограму у слові треба порівняти написання, які визначено вимовою, і ті, що регулюються орфографічними правилами. Для цього варто визначити в слові наголос, розбити його на склади, знайти який з них наголошений і позначити наголошений голосний звук. Поняття «знайти орфограму» — означає вказати її місце в морфемі. Слово розбирається за будовою, виділяються його значущі частини.

Для правильного вибору орфограми варто урахувати приналежність до частини мови, а також семантики морфем. Пояснення орфограми в слові повинно підкріплюватись чітко сформульованим правилом, що регулює правопис. Саме правило є узагальненим поясненням орфограми в слові і одночасно створює посилання для виконання ряду орфографічних вправ на закріплення правописної навички, щодо певної орфограми. Молодший школяр має вміти виконувати орфографічний розбір не тільки письмово, а й в усній формі. Пояснення повинно бути зв'язною закінченою думкою, в ньому повинні прослідковуватись не тільки логічна структура викладу, а також причинно наслідкові зв'язки [30].

Різновидами орфографічного розбору є фонетико-орфографічний і граматико-орфографічний. Фонетико-орфографічний розбір слова використовують для аналізу фонетичних написань. За своєю структурою й методикою він нагадує частковий звуко-буквений розбір. Наприклад: у слові взуття є подовжений м'який приголосний звук [т' :]. На письмі позначаємо його двома однаковими буквами тт. Граматико-орфографічний розбір полягає в поясненні правопису відмінкових закінчень іменників, прикметників, особових закінчень

дієслів тощо. Під час його проведення учні називають граматичні ознаки слова. Наприклад: читаємо — дієслово теперішнього часу, множина, 1 особа, належить до I дієвідміни, тому що в 3 особі множини має закінчення -ють (читають). А ми знаємо, що дієслова I дієвідміни в 1 особі множини мають закінчення -ємо, -ємо.

Найскладнішим видом орфографічного розбору є аналіз морфологічних написань. Тут має місце поєднання фонетико-орфографічного і морфемного розбору.

Наприклад: у слові глибокий наголошений склад бо. Корінь слова глїб- (глибина, заглибитися, глїбочїнь). Ненаголошений голосний у корені. Знаючи правило правопису слів з ненаголошеними голосними [е], [и] в корені. Добираємо перевірне споріднене. Таким словом є глїбоко. Тепер у корені чїтко вимовляємо звук [и]. Значить, у слові глїбокий слїд писати букву «и [з].

Вивчення правопису, а зокрема орфографїї складний процес, який потребує рїзностороннього пїдходу, задля кращого засвоєння матерїалу учнями і є неможливим без практичного вїдпрацювання. Види вправ з орфографїї рїзноманїтнї. Це зумовлено тим, що в правописї української мови є рїзні типи орфограм, засвоєння яких вимагає застосування рїзних видів орфографїчної роботи . Правильно пїдбранї вправи здатнї спрямувати учня на вирїшення тїєї чи їншої задачі , тому вони є безсумнївно цїнним здобутком в руках умїлого педагога.

2.2. Констатувальний експеримент «Дослідження рівня оволодіння учнями правописної грамотності»

У проведенні нашого дослідження взяли участь 24 учні 4-Б класу Херсонської багатoproфільної гімназії №20 імені Б. Лавреньова.

Метою констатувального експерименту було перевірити рівень знань з українського правопису четверокласників.

Завданням дослідження було:

- Виявити рівень знань правопису учнів початкової школи
- Виявити труднощі, які виникають у процесі підчас формування правописних навичок.

Основними завданнями нашого експерименту були такі види роботи:

- Словниковий диктант;
- Технологія «Інтелект карта»;
- Метод інтерв'ю;
- Інтерактивна гра в інтернет сервісі LearningApps.org.

Вибір конкретних вправ та диктанту здійснювався за критерієм їх відповідності до мети дослідження. Основна увага була зосереджена на тому, що учні працювали над різними видами вправ, наприклад.

1. Словниковий диктант (значення):

Гуллівер, проєкт, священник, святвечір, півзахисник, пів хвилини, об'єкт, супермаркет, фоє, лавреат премії, рідна земля, Чарльз Дікенс,.

2. Підібрати форми слова і однокореневі слова з метою перевірки ненаголошених. Це завдання має на меті виявити вміння підбирати перевірочні слова. Учні дається завдання підібрати перевірочні слова і вставити букви правильно.

1. Гілки д...рев мокро бл...щали, зволожені по-весняному. (О. Гончар). 2. Кр...ло зорі рум'янить тучі у голубій дал...ч...ні (В.

Сосюра). 3. *Схололі в хмарах крап...льки води п...рлинами котилися в сади (М. Бажан)*. 4. *Під в...селкою у голубіні голуби л...тять (В. Лучук)*. 5. *У небі віт...р куч...рябий колише темною блакить, і на землі гайдає трави, і зат...хає і знов шумить (М. Рильський)* [1; с.84].

3. Метод інтерв'ю : який варіант слова правильний і чому ви так гадаєте?
Проект - проєкт; Афіни - Атени; Радіст - Радість; Свят вечір - Святвечір; Ірій - Ірій; М'який - М'який; Продавець - Продавчиня.
4. Поділіться на 4 групи та складіть **інтелект карту** вивчення орфограм:
 - Правопис ненаголошених голосних «е» та «и»;
 - Правопис великої та малої букви;
 - Відмінювання іменників жіночого роду;
 - Написання апострофа.
5. За допомогою інтернет сервісу LearningApps.org провідміній слова в грі «Квітова галявина» на кожній з шести квіточок треба написати вказаний відмінок слів: кров, любóв, óсiнь, мати, хоробрість, доповідь, відомість, галузь, див. Рис. 2.1.

Рис. 2.1

У процесі нашого дослідження ми вияснили, що деякі учні утруднюються підібрати перевірні слова до слів з ненаголошеними

е /и в якому данні звуки стоять під наголосом та подальшого запису орфограми. Причиною таких результатів є те, що учні не виділяють не тільки ненаголошений голосний звук, а й ненаголошений склад, не усвідомлюють факту збігу звуку і букви.

А також в ході нашого дослідження ми виявили, що деяким учням складно вибрати правильний варіант написання, що свідчить про недостатнє засвоєння учнями поданих орфограм.

Провівши діагностування рівня знань учнів нової редакції українського правопису, ми можемо представити результати за допомогою рівнів оволодіння знаннями див. табл. 2.1.

Таблиця 2.1

**Результати діагностики рівня знань учнів нової редакції
українського правопису**

Високий рівень	Слова написаний чітко, охайно з дотриманням правильного написання літер та їх сполучень. Немає орфографічних помилок та правильно підбирає всі слова до вправи.
Достатній рівень	Слова написані чітко, але є окремі відхилення від правильного написання літер та їх сполучень. Допускається дві орфографічні, пунктуаційні помилки та два неправильно підібрані слова у вправі.
Середній рівень	Слова написаний розбірливо, неохайно, з відхиленням в написанні літер. Допускаються чотири орфографічні помилки та неправильно підібрані слова у вправі.

Низький рівень	Слова написаний нечітко, неохайно, з багатьма відхиленнями в написанні та сполученні букв. Допускається п'ять і більше орфографічних помилок та неправильно підібрані слова у вправі.
----------------	---

За результатами даного дослідження у 17% учнів на високому рівні сформовано знання з правопису, у 32 % на достатньому, у 30 % знання знаходяться на середньому рівні, у 25% учнів рівень знань українського правопису знаходиться на низькому рівні. Тому формування орфографічної грамотності потребує подальшої роботи. А також дослідження рівня знань учнів українського правопису потребує подальшого розвитку та вдосконалення.

З метою покращення отриманих результатів нами було розроблено вправи для засвоєння учнями змін до правопису. Які мають на меті покращити знання, вміння та навички учнів початкової школи (всі зразки вправ, що наведені нижче для учнів 4-го класу).

Для запам'ятовування правил найкраще підходять віршовані рядки, або короткі речення-підказки. Наприклад:

В Дікенса і Шерлока лиш оденька буква – к!

З півострова пів дня іду на південь я!

Якщо поняття ціле - я пишу разом сміло, про половину йдеться окремо пишемо, не сердься!

И в початку ирод має, ирій теж наздоганяє.

Оскільки диктант є найрозповсюдженішою орфографічною вправою, яка допомагає учням навчитись на практиці розпізнавати нові орфограми, доцільним буде використання різних його видів:

1. Текстуальний (дослівне написання тексту):

« Ірій — це казкова країна, де ніколи не буває зими, де сонце днює й ночує на ясно-зелених пагорбах, де карасі надвечір

вичалапують на піщаний беріг і лагідно бесіднують із щуками та акулами, де вовчиці вигодовують своїм молоком ягнят, а леви наглядають за курчатами, аби ті не заблукали в лісових нетрях; Ірїй — це край, куди щоосені поспішає птаство і звідки воно повертається весною, аби в нас перелітувати, буцім міські дачники.»

(За Володимиром Дроздом)

2. Творчий:

«Настав святвечір. В Якимовій хаті кипіла робота. В печі тріщав вогонь та сичав борщ. Олена, мати Василькова, крутила голубці на вечерю. Василько сидів долі та м'яв мак до куті. Василькові було літ дванадцять. Він був найстарший у сім'ї. Василько м'яв мак і все поглядав то на двох сестричок, що гралися з котом, то на батька, що сидів на полу, схиливши голову.»

(За Михайлом Коцюбинським)

Запропонувати дітям продовжити оповідання використовуючи іменники на -ть після приголосного, а також слова любóв, óсінь, сіль у родовому відмінку однини (гідности, незалéжности, радóсти, чéсти, хорóбрости, любóви, óсени, сóли) та слова іменники чоловічого роду утворивши від них іменники на означення осіб жіночої статі за допомогою суфіксів -к-, -иц-(я), -ин-(я), -ес- з довідки (господар, майстер, кравець, продавець, письменник).

3. Пояснювальний(спочатку записують текст, а потім здійснюється його розбір):

«Афіна(Атіна) — покровителька героїв Греції, дає їм свої сповнені мудрості поради й допомагає їм, непереможна під час небезпеки. Вона охороняє міста, фортеці та їх мури. Вона дає мудрість і знання, вчить людей мистецтв і ремесел. І дівчата Греції шанують Афіну за те, що вона вчить їх рукоділля. Ніхто зі смертних і богинь не може перевершити Афіну в умінні ткати. Знають усі, як

небезпечно змагатися з нею в цьому, знають, як поплатилась Арахна, дочка Ідмона, яка хотіла перевищити Афіну в цьому мистецтві.»

(Міф про Афіну Палладу)

Проведення такої вправи, як творче списування допоможе сконцентрувати увагу на одній або кількох орфограмах:

1. Спишіть та вставте пропущену букву в словах.

«Про_кт, па_вза, _улівер, Товст_й, А_іни, плé_р, фла_р, мі_ологія, е_ір, Донск_й»

2. Спишіть та заповніть пропуски в словах з подвоєнням.

«Священ_ик, Шерлок_, зако_ний, Бук_інгемський, дéн_ий, кі_ний, осі_ній, Дік_енс, годі_ник, письме́_ник.»

3. Спишіть слова в два стовбці: слова які пишуться разом, слова які пишуться окремо, поясніть чому.

«Мікро/хвілі, мульти/мільйонéр, преміум/клáс, супер/мáркет, топ/модéль, ультра/мóдний, прим'єр/міністр, пів/острова, пів/острів, пів/день, пів/дня, пів/куля, пів/місяць, пів/оберт, екс/президент, екс/чемпіон.»

Творчі завдання є невід'ємною частиною вивчення будь-якого матеріалу тому, для засвоєння учнями утворення за допомогою суфіксів від іменників чоловічого роду іменників на означення осіб жіночої статі ми пропонуємо гру «Бейсбол». Правила цієї гри прості, учні об'єднуються в 2 команди, навпроти кожної команди висить на дошці чотири «бейсбольних» кільця з мішечком (таким чином, щоб команда суперник їх не бачила), кожне з яких має назву суфікса (-к-, -иц-(я), -ин-(я), -ес-) за допомогою якого утворюються фемінитиви. Задачею гравців команди є по черзі брати з столу своєї команди м'яч зі словом, яке потрібно перетворити, та класти його в кошик з відповідним суфіксом, а потім передати естафету іншому гравцю.

Перемагає команда яка матиме більше правильних відповідей (за швидке виконання нараховується додатковий бал).

Слова
Майстер, поет, учень, господар, автор, дизайнер, директор, редактор, співак, студент, фігурист, порадник, учень, кравець, плавець, продавець, філолог, астролог, піаніст, вчитель, професор, офіцер та інш.

Така гра може стати чудовим доповненням до вивчення теми словотвору, а головне формуватиме в учнів здатність коректно формулювати фемінітиви.

Ще цікаві ігри допоможуть учням засвоїти варіативність відмінювання іменників жіночого роду на -ть, а також слів кров, любов, Русь, Белорусь, осінь, сіль в родовому відмінку однини та написання не наголошених голосних.

Гра «Сходики» полягає в тому, що учні витягають з кошика слово(будь-яке) яке їм потрібно провідмінити(в однині і множині), якщо учень(-иця) впоралась з завданням, вказавши всі можливі варіанти, він(вона) піднімається на наступну сходинку. Наступне слово також витягають з кошика (іменник жіночого роду на -ть), три учні, які найшвидше впорались з завданням піднімаються на останню сходинку де відмінюють на швидкість одне й теж слово, перемагає той хто впорається швидше.

Гра-змагання “Слово з ненаголошеним голосним”. Капітан кожної команди записує на дошці слово-відповідь на запитання подані вчителем. Змагання продовжується до першої помилки, потім після її пояснення продовжується. Виграє та команда яка допустила найменше помилок (для чесного змагання варто подбати про те, щоб учні не бачили відповіді одне одного).

А. Людина, яка багато років віддала одній професії і здобула багато відзнак.

Б. Посланець, якого обрано для того, щоб представляти певну групу людей або установу на конференції або з'їзді.

В. Розігрування виграшів шляхом випадкового вибору номеру придбаного квитка.

Г. Професія людини яка здобула вищу технічну освіту.

Г. Макет людини, або її частини для примірки та демонстрації одягу.

Слова
манекен, ветеран, лотерея, делегат, інженер.

Основним в досягненні поставленої мети є організація процесу навчання в початковій школі. Недосконалість навчальних посібників, інструментальної оснащеності спонукає до пошуку інноваційних ідей, які забезпечують вирішення проблем навчання. Навчання, зокрема формування орфографічної грамотності, - проблема особливо актуальна протягом багатьох десятиліть. Постійна практика застосування правил з чергуванням різноманітних завдань формує в учнів орфографічну пильність, що безумовно, впливає на рівень правописної грамотності учнів. А використання творчих завдань зробить процес засвоєння знань цікавим та спонукатиме учнів до активної роботи на уроці та поза його межами.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши науково-теоретичну літературу з теми дослідження, було сформульовано ряд загальних теоретичних і практичних висновків щодо необхідності вивчення українського правопису та його місця в системі української мови і виявлено, що:

Як і наша держава, український правопис пройшов визначний та довгий шлях становлення, змінюючись відповідно до потреб суспільства та країни. Незважаючи на значний тиск з боку інших слов'янських держав та їх мовних традицій він не втратив своєї унікальності та самобутності. Зміни, які внесені до нього, на даному етапі національного розквіту та розвитку мають велике значення, оскільки повернення до попередньої редакції, спрощення правил правопису, що відповідає тенденції зміни та спрощення правописних норм високорозвинених держав, допомагає ідентифікувати себе, як український народ, що є частиною сучасного світу.

Хоч у чинних програмах для 1-4 класів не передбачено окремої теми для вивчення правопису, він безсумнівно займає одне з головних місць в методиці вивчення української мови. Без засвоєння орфограм, графіки та пунктуації неможливе повноцінне спілкування між людьми та засвоєння системи загальноприйнятих способів передачі звукової мови на письмі, що ускладнює розвиток високоморальної, різносторонньої особистості та громадянина. Адже, насамперед людина є соціальною істотою – головна потреба якої полягає в передачі інформації, власного досвіду, що значно ускладнюється при не досконалому володінні правописними нормами.

Засвоєння учнями правопису української мови є не тільки одним з основних чинників які впливають на виконання всіх вимог не тільки мовно-літературної галузі й інших освітніх галузей, а й вагомим внеском у становленні всебічно розвиненої особистості, яка й є кінцевою метою реформи освіти. Тому правильно підібрана

література, в якій реалізовані всі зміни до українського правопису, має стати основним інструментом вчителя нового покоління української школи.

Вивчення правопису, а зокрема орфографії складний процес, який потребує різностороннього підходу, задля кращого засвоєння матеріалу учнями і є неможливим без практичного відпрацювання. Види вправ з орфографії різноманітні. Це зумовлено тим, що в правописі української мови є різні типи орфограм, засвоєння яких вимагає застосування різних видів орфографічної роботи. Правильно підібрані вправи здатні спрямувати учня на вирішення тієї чи іншої задачі, тому вони є безсумнівно цінним здобутком в руках умілого педагога.

Основним в досягненні поставленої мети є організація процесу навчання в початковій школі. Недосконалість навчальних посібників, інструментальної оснащеності спонукає до пошуку інноваційних ідей, які забезпечують вирішення проблем навчання. Навчання, зокрема формування орфографічної грамотності, - проблема особливо актуальна протягом багатьох десятиліть. Постійна практика застосування правил з чергуванням різноманітних завдань формує в учнів орфографічну пильність, що безумовно, впливає на рівень правописної грамотності учнів. А використання творчих завдань зробить процес засвоєння знань цікавим та спонукатиме учнів до активної роботи на уроці та поза його межами.

Таким чином, проведене дослідження підтвердило те, що процес розвитку елементарних правописних норм у молодших школярів буде ефективним, якщо вивчення українського правопису носитиме свідомий характер і спиратиметься на простіші навички і вміння: навички письма, вміння робити фонетичний аналіз слів, визначати орфограму.

Розробивши приклади вправ для засвоєння учнями правописних норм дійшли до висновку, що основним в досягненні поставленої мети є організація процесу навчання. Недосконалість навчальних посібників, інструментальної оснащеності спонукає до пошуку інноваційних ідей, які забезпечують вирішення проблем навчання. Навчання, зокрема формування орфографічної грамотності, - проблема особливо актуальна протягом багатьох десятиліть. Постійна практика застосування правил з чергуванням різноманітних завдань формує в учнів орфографічну пильність, що безумовно, впливає на рівень правописної грамотності учнів. А використання творчих завдань зробить процес засвоєння знань цікавим та спонукатиме учнів до активної роботи на уроці та поза його межами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко Н.В Диктант як ефективний прийом навчання правопису/ Н.В.Бондаренко, Н.М.Скрипець // –К : Дивослово. — 2014. -№2. — С. 2-6.
2. Бурячок А.А. Орфографія // Українська мова: енциклопедія. — К. : Українська енциклопедія, 2000
3. Вашуленко М.С. Ураукраїнська мова: підруч. Для Зкл.загальноосвіт. навч. закл. з навчанням українською мовою / М.С. Вашуленко, О.І. Мельничайко, Н.А. Василівська . – К. : Видавничий дім «Освіта», 2013. – 192 с.
4. Данильчук Д.В. Український правопис: роздоріжжя і дороговкази / Дмитро Данильчук. – К.: Либідь, 2013. – 224 с.
5. Дорошенко С.І. Методика викладання української мови / С.І. Дорошенко // навчальний посібник. – К. : Вища школа. – 1992. – 398с.
6. Дорошенко О. Нестандартні навчальні диктанти. / О. Дорошенко. // Початкова школа. – 1990. – №3 – С.15-18.
7. Єрмоленко С.Я. Начально-виховна концепція вивчення української мови./Для чого і як вивчати українську мову?/ С.Я. Єрмоленко, Я.І. Мацько //Початкова школа. –1995. – №1. – с.33
8. Каніщенко А.П. Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / А. П. Каніщенко. – К. : Промінь, 2003. – 232с.
9. Кашук А. На допомогу вчителям-початківцям «Мова»/ А. Кашук // Диво слово. – 1997. – №3. – с. 52-53
- 10.Кириленко В. Формування та корекція мотивації учіння молодших школярів / В. Кириленко // Почат.школа. – 2008 . – №1. – с. 56-57
- 11.Кобицька Г. І. Нестандартні диктанти з української мови / Г. І. Кобицька // Початкове навчання та виховання. – 2012. – № 27. – С. 5–9.

- 12.Коваль Г.П. Методика викладання української мови: Навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів / Г.П. Коваль, Н.І. Деркач, М.М. Наумчук. – Тернопіль : Астон, 2008. - 287 с.
- 13.Кочерган М.П. Вступ до мовознавства / М. П. Кочерган. – К. – 2000. – 368с.
- 14.Літературна норма і мовна практика : монографія / [Єрмоленко С. Я., Бирик С. П., Коць Т. А. та ін.] ; за ред. С.Я.Єрмоленко. – Ніжин: Аспект-поліграф, 2013. – 320 с.
- 15.Львов М.Р. Правопис в початкових класах/ М.Р. Львов // – М. : Просвещение. – 2001. – 160с.
- 16.Мартиненко С. Зміст, форми і методи педагогічної діагностики вчителя початкових класів/ С. Мартиненко // Початкова школа. – 2008. – №3. – с.50-53
- 17.Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. — К. : Літера ЛТД, 2011. — 364 с.
- 18.Митник О. Технологія формування культури мислення молодшого школяра/ О. Митник // Початкова школа.-2007.-№7.-с.23-27 Навчання.- Тернопіль: Астен, 2005. –352с.
- 19.Мовна ситуація в Україні та дискусії навколо українського правопису. – К., 2002
- 20.Німчук В. Проблеми українського правопису в ХХ–ХХІ ст. / В. Німчук. –Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет, інформаційно-видавничий відділ, 2002. – 116с.
- 21.Огієнко І.І. Історія українського друкарства / І. І. Огієнко. – Львів : Либідь, 1994. – 448 с.

- 22.Огієнко І. Історія української літературної мови / Упоряд., авт. іст.-біогр. нарису та приміт. М. С. Тимошик. – К. : Наша культура і наука, 2001. – 440 с.
- 23.Омельчук С.А. Практикум з правопису української мови: система дослідницьких вправ / С. А. Омельчук. – К. : Грамота, 2009. – 224 с.
- 24.Плющ М.Я. Орфограма // Українська мова : енциклопедія.— К. : Українська енциклопедія, 2000.
- 25.Пономарьова К. І. Реалізація компетентнісного підходу в навчанні молодших школярів української мови / К. І. Пономарьова // Початкова школа. – 2010. – № 12. – С. 49–52.
- 26.Скрипник Л.Г., Власні імена людей: Словник-довідник / Л.Г. Скрипник, Н.П. Дзятківська // – К.: Наукова думка, 1996. – 335 с.
- 27.Словник-довідник з української лінгводидактики : навч. посіб. / Кол. авторів за ред. М. І. Пентилюк. – К. : Ленвіт, 2015. – 320 с.
- 28.Смовська О. І. Алгоритм та умова формування навички грамотного письма/ О. І. Смовська // Початкова школа. – 2006. – № 9. – С. 18–22.
- 29.Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти 1-2 та 3-4 класи.– К.: Видавництво «Світоч», 2019. –336 с.
- 30.Ужевич І. Граматика слов'янська / Підготували. до друку І.К. Білодід та Є.М. Кудрицький. – К. : Наукова думка, 1970. – 113 с.
- 31.Українська мова: енциклопедія / редкол.: В.М. Русанівський, О.О.Тараненко, М.П. Зяблюк та ін. – К.: Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 2007. – 856 с.
- 32.Український правопис. — К.: Наукова думка, 2013. — 288 с.
- 33.Хома О. Методика роботи над словниковими словами з погляду текстоцентричної технології навчання / О. Хома // Початкова школа. – 2016. – № 1. – С. 6–9.
- 34.Хома О. М. Формування орфографічних умінь на уроках української мови в початковій школі / О. М. Хома // Освітологічний дискурс. – 2015. – № 3 (11). – С. 270–277.

- 35.Шкурятяна Н.Г. Методика вивчення орфографії / Н.Г. Шкуротяна // Посібник для вчителів. – К.: 1985. – 231с.
- 36.Шкурятяна Н.Г./Сучасна українська літературна мова: Модульний курс / Н.Г. Шкуротяна, С.В. Шевчук // Навчальний посібник. – К.: Вища школа, 2007. – 823с.
- 37.Яворська С. Система роботи над орфографічними помилками/ С. Яворська //Дивослово. – 1998. - № 3 – С.22-23
- 38.Стислий огляд основних змін у новій редакції «Українського правопису» [Електронний ресурс] –К., 2019 бс. – режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/osnovni-zminy%202019.pdf>
- 39.Типові освітні програми для 1-4 класів [Електронний ресурс] <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>
- 40.Український правопис [Електронний ресурс] –К., 2019 282с. режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/05062019-onovl-pravo.pdf>

ДОДАТКИ

Додаток А

Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти Херсонського державного університету

Я, Гришневська Олена Вікторівна
учасник(ці) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

- дотримуватися:
 - вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
 - принципів та правил академічної доброчесності;
 - нульової толерантності до академічного плагіату;
 - моральних норм та правил етичної поведінки;
 - толерантного ставлення до інших;
 - дотримуватися високого рівня культури спілкування;
- надавати згоду на:
 - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
 - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
 - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
 - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
 - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
 - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
 - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
 - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
 - поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
 - не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
 - відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
 - запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
 - не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
 - не підроблювати документи;
 - не поширювати неправду та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
 - не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
 - не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
 - не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
 - не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символики університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
 - не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягти власних корисних цілей;
 - не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

02.04.2020

(дата)

(підпис)

Олена Гришневська

(ім'я, прізвище)

Додаток Б

Довідка
про перевірку на текстові збіги у Науковій бібліотеці
кваліфікаційної роботи СВО Бакалавр
спеціальності 013 Початкова освіта (денна форма)

Автор роботи	Гришневська О
Назва роботи	Робота з українським правописом у початковій школі
Факультет	Педагогічний факультет
Науковий керівник	доцент Сугейко Л.Г.
Роботу перевірено за допомогою програмного засобу	Unicheck
Ідентифікаційний номер роботи	ID файлу: 1002567788
Результати перевірки	Схожість 50,0%

Директорка Наукової бібліотеки

Нателла Арустамова

Бібліотекарка I категорії

Стефанія Соболь

Додаток В

Звіт про повторну перевірку кваліфікаційної роботи на унікальність

Власник документу:
Оксана Блінова

ID перевірки:
1003296816

Дата перевірки:
19.05.2020 10:18:21 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet

Дата звіту:
19.05.2020 10:38:19 EEST

ID користувача:
94124

Назва документу: Hryshnevskaped_2020_check

ID файлу: 1003275696 Кількість сторінок: 46 Кількість слів: 11057 Кількість символів: 81929 Розмір файлу: 84.23 KB

24.5% Схожість

Найбільша схожість: 5.24% з джерело <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2018/03/5a8de25e1504c877583228.doc>

24.5% Схожість з Інтернет джерелами 29 Page 48

Не знайдено жодних джерел у Бібліотеці

3.8% Цитат

Цитати 6 Page 49

Вилучення переліку посилань вимкнено

7.24% Вилучень

Джерела менше, ніж 8 слів або 1% автоматично вилучено

7.24% Вилучення з Інтернету 654 Page 50

Вилучений текст з Бібліотеки відсутній

Підміна символів

Заміна символів 382